Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla
Polskiej Akademii Nauk

Fundacja Instytutu Historii im. Tadeusza Manteuffla
Polskiej Akademii Nauk

Polskie Towarzystwo Historyczne

KWARTALNIK HISTORYCZNY

Rocznik CXXXIII

Nr 2

Warszawa 2026

Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla
Polskiej Akademii Nauk

Fundacja Instytutu Historii im. Tadeusza Manteuffla
Polskiej Akademii Nauk

Polskie Towarzystwo Historyczne

KWARTALNIK HISTORYCZNY

Założony przez Xawerego Liskego
w 1887 roku

Rocznik CXXXIII
2026

2

Warszawa 2026

REDAKCJA

Grzegorz Pac (historia V–XIII w., Warszawa), Grzegorz Myśliwski (historia XIII–XV w., Warszawa),
Edward Opaliński (historia XVI–XVII w., Warszawa), Dorota Dukwicz (redaktor, historia XVIII w., Warszawa),
Jarosław Czubaty (historia XIX w., Warszawa), Bartosz Kaliski (historia XX w., Warszawa),
Marta Kuc-Czerep (sekretarz redakcji, Warszawa), Michał Przeperski (sekretarz redakcji, Warszawa),
Robert Frost (redaktor wersji anglojęzycznej, Aberdeen)

KOMITET REDAKCYJNY

Dániel Bagi (Budapeszt), Tamara Bairašauskaitė (Wilno), Anna Barańska (Lublin),
Julia Burkhardt (Monachium), Richard Butterwick-Pawlikowski (Londyn), Ewa Domańska (Poznań),
Marian Dygo (Warszawa), Jerzy Eisler (Warszawa), Karin Friedrich (Aberdeen), Robert Frost (Aberdeen),
Mikołaj Getka-Kenig (Warszawa), Catherine Gousseff (Paryż), Jarosław Hrycak (Lwów),
Maciej Janowski (Warszawa), Tomasz Jurek (Poznań), Monika Jusupović (Warszawa),
Tomasz Kizwalter (Warszawa), Urszula Kosińska (Warszawa), Wojciech Kriegseisen (Warszawa),
Cezary Kuklo (Białystok), Lidia Michalska-Bracha (Kielce), Roman Michałowski (Warszawa),
Janusz Mierzwa (Kraków), Andrzej Nowak (Kraków), Mirosław Szumiło (Lublin),
Philipp Ther (Wiedeń), Rita Trimonienė (Wilno), Mariusz Wołos (Kraków)
oraz członkowie redakcji

ADRES REDAKCJI „KWARTALNIKA HISTORYCZNEGO”

Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk
00-272 Warszawa, Rynek Starego Miasta 31
tel. +48 22 831 02 61, e-mail: kh@ihpan.edu.pl
http://www.kh-ihpan.edu.pl

Redaktor językowy: Ewa Bazyl
Tłumaczenia: Grażyna Waluga
Skład: Marcin Szcześniak

Współwydawcy czasopisma:

Instytut Historii
im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk
00-272 Warszawa, Rynek Starego Miasta 31
tel. +48 22 831 02 61
e-mail: wydawnictwo@ihpan.edu.pl

Fundacja Instytutu Historii
im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk
00-272 Warszawa, Rynek Starego Miasta 29/31, pok. 44
tel. +48 22 831 02 61, w. 46
e-mail: fundacja.ihpan@ihpan.edu.pl

p-ISSN 0023-5903
e-ISSN 2451-1315
Wersja elektroniczna czasopisma jest wersją pierwotną

Creative Commons Attribution 4.0 International / Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe

Druk i oprawa: Fabryka Druku

Publikacja dotowana ze środków publicznych
Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Kolportaż wersji drukowanej czasopisma prowadzi Wydawnictwo Naukowe Semper
Dział handlowy i księgarnia: ul. Bednarska 20 A, 00–321 Warszawa
tel./fax: +48 22 828 49 73, http://semper.pl, http://semper.istore.pl

SPIS TREŚCI

ROZPRAWY

Michał Choptiany, Przyspieszona apokalipsa Grzegorza XIII. Studium i edycja listu Cyryla Terleckiego do Jerzego Zbaraskiego w sprawie reformy kalendarza 243
Emil Kalinowski, Druga w cieniu pierwszej. O konwokacji i konfederacji warszawskiej z roku 1574 291
Tomasz Gromadka, Michał Kopczyński, Łukasz Sobechowicz, W pułapce maltuzjańskiej. Wysokość ciała w Polsce od XVIII wieku do roku 1914 331
Wojciech Bielski, Wizerunek Aleksandra I w mowach publicznych Królestwa Polskiego (1815–1830) 359

ARTYKUŁY RECENZYJNE I RECENZJE

Edmund Kizik, O świadomości historycznej mieszczan w nowożytnej Rzeczypospolitej. Zapiski na marginesie książki Piotra Oknińskiego 389

*

Korespondencja Jana Długosza, wydali i przełożyli na język polski M. Koczerska i T. Płóciennik, przy współpracy H. Rajfury i P. Węcowskiego — Adam Szweda 423
S. Rossignol, *Medieval Silesia. An Inclusive History* — Przemysław Wiszewski 427
K. Zamorski, *Pleban i wieś. Historia życia proboszcza tenczyńskiego z początków XVIII wieku. Studium mikrohistoryczne* — Cezary Kuklo 435
Z. Krzemień, *Shaping the Jewish Enlightenment. Solomon Dubno (1738–1813). An Eastern European Maskil*, ed. N. Duhaut, W. Tworek, in collaboration with M. Biesaga — Maria Cieśla 440
K. Ćwiek-Rogalska, *Ziemie. Historie odzyskiwania i utraty* — Sylwia Bykowska 444
B.I. Rogowska, *Funkcje polityczne rocznic historycznych w Polsce Ludowej (1944–1952)* — Tomasz Leszkowicz 451

IN MEMORIAM

Janusz Stanisław Bieniak (1 X 1927 — 28 VII 2025) — Anna Supruniuk 457

CONTENTS

Michał Choptiany, The Accelerated Apocalypse of Gregory XIII. A Study and Edition of Cyryl Terlecki's Letter to Janusz Zbaraski on Calendar Reform 243
Emil Kalinowski, The Second in the Shadow of the First: On the 1574 Convocation Sejm and the Warsaw Confederation 291
Tomasz Gromadka, Michał Kopczyński, Łukasz Sobechowicz, In the Malthusian Trap. Body Height in Poland from the Eighteenth Century to 1914 331
Wojciech Bielski, The Image of Alexander I in Public Speeches in the Kingdom of Poland (1815–1830) 359

CRITICAL ARTICLES — REVIEWS

Edmund Kizik, On the Historical Awareness of Townspeople in the Early Modern Polish-Lithuanian Commonwealth. Notes in the Margins of Piotr Okniński's Book 389
Reviews 423

IN MEMORIAM 457

WYKAZ SKRÓTÓW

AAN	—	Archiwum Akt Nowych Warszawa
AGAD	—	Archiwum Główne Akt Dawnych Warszawa
AGZ	—	*Akta grodzkie i ziemskie*
AIPN	—	Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej
ANK	—	Archiwum Narodowe w Krakowie
AP	—	Archiwum Państwowe
APH	—	„Acta Poloniae Historica”
ASWK	—	*Akta sejmikowe województwa krakowskiego*
ASWP	—	*Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego*
BC	—	Biblioteka Książąt Czartoryskich Oddział Muzeum Narodowego w Krakowie
BHL	—	*Bibliotheca Hagiographica Latina*
BJ	—	Biblioteka Jagiellońska w Krakowie
BK	—	Biblioteka Kórnicka
b.m.d.	—	bez miejsca i daty wydania
BN	—	Biblioteka Narodowa w Warszawie
BO	—	Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu
BPAU-PANKr.	—	Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie
BR	—	Biblioteka Raczyńskich
BUW	—	Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie
CAW	—	Centralne Archiwum Wojskowe
CDS	—	*Codex diplomaticus nec non epistolaris Silesiae*, Wrocław 1956–1964
CPH	—	„Czasopismo Prawno-Historyczne”
DN	—	„Dzieje Najnowsze”
Dz. U.	—	Dziennik Ustaw
f.	—	fond (zespół)
fol.	—	folio (karta)
IPN	—	Instytut Pamięci Narodowej
KDKK	—	*Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej*, Kraków 1874–1883
KDMaz.	—	*Codex diplomaticus et commemorationum Masoviae generalis (Zbiór ogólny przywilejów i spominków mazowieckich)*, Warszawa 1919
KDMłp.	—	*Kodeks dyplomatyczny Małopolski*, Kraków 1876–1999
KDP	—	*Kodeks dyplomatyczny Polski*, Warszawa 1847–1887
KDŚl.	—	*Kodeks dyplomatyczny Śląska*, Wrocław 1956–1964

KDW	—	*Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski*, t. 1–11, Poznań 1877–1999
KH	—	„Kwartalnik Historyczny”
KHKM	—	„Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”
LVIA	—	Lietuvos valstybės istorijos archyvas w Wilnie
MGH	—	*Monumenta Germaniae Historica*
MGH SrG	—	*Monumenta Germaniae Historica, Scriptores rerum Germanicarum*
MGH SS	—	*Monumenta Germaniae Historica, Scriptores*
MK	—	Metryka Koronna
MPH	—	*Monumenta Poloniae historica*
MPH s.n.	—	*Monumenta Poloniae historica*, series nova
mps	—	maszynopis
MRPS	—	*Matricularum Regni Poloniae summaria*
OiRP	—	„Odrodzenie i Reformacja w Polsce”
op.	—	opis
PH	—	„Przegląd Historyczny”
PL	—	*Patrologiae cursus completus. Series Latina*, Paris 1844–1865
PrU	—	*Preussisches Urkundenbuch*, t. 1–6, Königsberg–Danzig–Marburg 1882–2000
PSB	—	*Polski słownik biograficzny*
PU	—	*Pommerellisches Urkundenbuch*, t. 1–11, Stettin–Köln–Graz 1868–1990
RDSG	—	„Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”
red.	—	redaktor, redakcja
RH	—	„Roczniki Historyczne”
RHum	—	„Roczniki Humanistyczne”
rkps	—	rękopis
RWHF PAU	—	„Rozprawy i Sprawozdania z Posiedzeń Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności”, Kraków 1874–1891
	—	„Rozprawy Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”, Kraków 1891–1918
	—	„Rozprawy Polskiej Akademii Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”, Kraków 1921
	—	„Rozprawy — Polska Akademia Umiejętności. Wydział Historyczno-Filozoficzny”, Kraków 1921–1928/29
	—	„Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego — Polska Akademiia Umiejętności”, Kraków 1928/1929–1952
	—	„Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego — Polska Akademia Umiejętności”, Kraków 1992–
SDR	—	„Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej”
SGKP	—	*Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*

SH — „Studia Historyczne”
SIRIO — *Sbornik Imperatorskogo Russkogo Istoričeskogo Obŝestva*, t. 1–148, S. Petersburg 1867–1916
Sobótka — „Śląski Kwartalnik Historyczny «Sobótka»”
SPPP — *Starodawne Prawa Polskiego Pomniki*
SRP — *Scriptores Rerum Polonicarum*
SSS — *Słownik starożytności słowiańskich*
SU — *Schlesisches Urkundenbuch*, t. 1–6, Wien–Köln 1971–1998
St. Źr. — „Studia Źródłoznawcze”
sygn. — sygnatura
Urzędnicy — *Urzędnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku. Spisy*, red. A. Gąsiorowski, t. 1–, Wrocław, Kórnik 1985–
Urzędnicy, Litwa — *Urzędnicy Wielkiego Księstwa Litewskiego XIV–XVIIII wieku. Spisy*, red. A. Rachuba, t. 1–, Warszawa 2004–
VC — *Volumina Constitutionum*, t. 1–, Warszawa 1996 (należy cytować odpowiednio według wzoru: VC 1/1)
VL — *Volumina Legum*, t. 1–8, Warszawa 1732–1782; t. 9, Kraków 1889; t. 10, Poznań 1952 (należy cytować odpowiednio według wzoru: VL 5, fol. 30)
ZH — „Zapiski Historyczne”

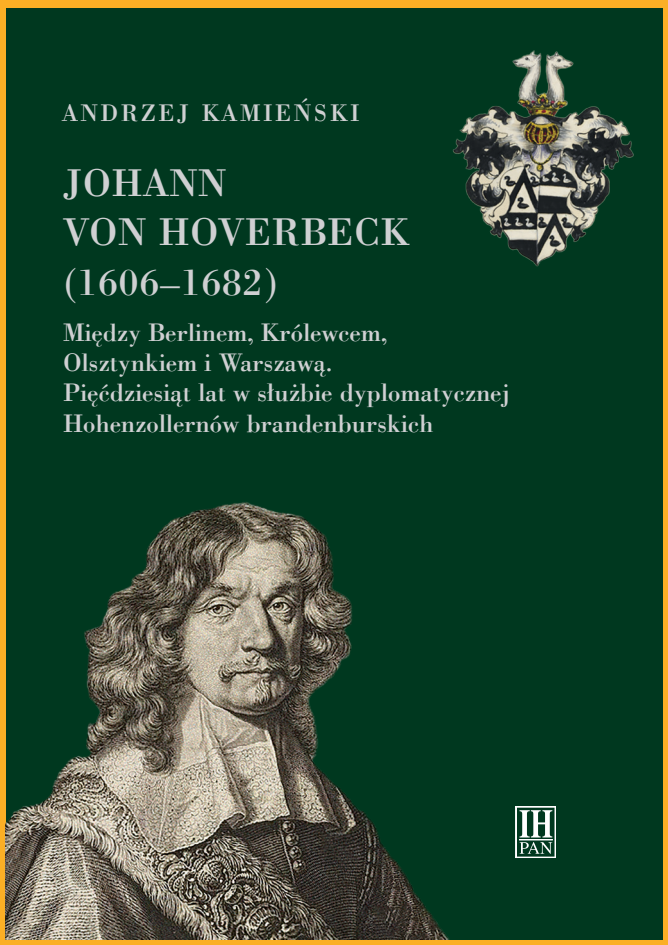
TRANSLITERACJA SŁOWIAŃSKICH ALFABETÓW CYRYLICKICH

Nr	Litera alfabetu cyrylic-kiego		Trans-literacja		Język*	Nr	Litera alfabetu cyrylic-kiego		Trans-literacja		Język
1	А	а	A	a	b bu m r s u	27	Р	р	R	r	b bu m r s u
2	Б	б	B	b	b bu m r s u	28	С	с	S	s	b bu m r s u
3	В	в	V	v	b bu m r s u	29	Т	т	T	t	b bu m r s u
4	Г	г	G	g	b bu m r s u	30	Ћ	ћ	Ć	ć	s
5	Д	д	D	d	b bu m r s u	31	Ќ	ќ	Ќ	ќ	m
6	Ђ	ђ	Đ	đ	s	32	У	у	U	u	b bu m r s u
7	Ѓ	ѓ	Ǵ	ǵ	m	33	Ў	ў	Ŭ	ŭ	b
8	Е	е	E	e	b bu m r s u	34	Ф	ф	F	f	b bu m r s u
9	Ё	ё	Ë	ë	b r	35	Х	х	H	h	b bu m r s u
10	Є	є	Ê	ê	u	36	Ц	ц	C	c	b bu m r s u
11	Ж	ж	Ž	ž	b bu m r s u	37	Ч	ч	Č	č	b bu m r s u
12	З	з	Z	z	b bu m r s u	38	Џ	џ	D̂	d̂	m s
13	S	s	Ẑ	ẑ	m	39	Ш	ш	Š	š	b bu m r s u
14	И	и	I	i	b** bu m r s u	40	Щ	щ	Ŝ	ŝ	bu r u
15	І	і	Ì	ì	b r** u	41	Ъ	ъ	″	″	b** bu r
16	Ї	ї	Ï	ï	u	42	Ы	ы	Y	y	b r u**
17	Ј	ј	J̌	ǰ	m s	43	Ь	ь	′	′	b bu r u
18	Й	й	J	j	b bu r u	44	Э	э	È	è	b r
19	К	к	K	k	b bu m r s u	45	Ю	ю	Û	û	b bu r u
20	Л	л	L	l	b bu m r s u	46	Я	я	Â	â	b bu r u
21	Љ	љ	L̂	l̂	m s	47	’	’	’	’	b bu m r s u
22	М	м	M	m	b bu m r s u	48	Ґ	ґ	Ġ	ġ	b** u**
23	Н	н	N	n	b bu m r s u	49	Ҕ	ҕ	Ĕ	ĕ	b** r** u**
24	Њ	њ	N̂	n̂	m s	50	Ӂ	ӂ	Ă	ă	bu**
25	О	о	O	o	b bu m r s u	51	Ѳ	ѳ	F̀	f̀	r**
26	П	п	P	p	b bu m r s u	52	Ѵ	ѵ	Ỳ	ỳ	r**

* Oznaczenia języków: b — białoruski, bu — bułgarski, m — macedoński, r — rosyjski, s — serbsko-chorwacki, u — ukraiński.

** Występuje w dawnej pisowni.

INSTYTUT HISTORII PAN
PRZEDSTAWIA

www.ihpan.edu.pl

ISSN 0023-5903